

DETG DENTER NUS

MAGAZIN UFFICIAL DALLA VISCHNAUNCA DA DISENTIS/MUSTÉR

Il center dil vitg duei daventar pli attractivs

4-5

Planisaziun dil Center Fontauna

6-7

Segirar vitg e val ei ina sfida permanenta

8-9

Nossas uniuns

12-13

Avon onns

14-15

Bialas fiastas da Nadal ed in bien niev onn

Vus tenis la quarta ediziun dil «Detg denter nus» enta maun e cun quei la davosa da quest onn. Las fiastas da Nadal ein sin rucca e nus stein alla sava digl onn niev. Igl ei stau in onn excepziunal: Covid-19 ha signau il 2021 e ha pretendiu sacrificis da nus tuts. Communablamein havein nus surmuntau in temps difficil. Tgei ch'igl avegnir porta savein nus buca, mo nus lein sespruar da surmuntar quel cun optimissem e respect vicendeivel. Las autoritads communalas, l'administraziun communalas e tuts uffecis e menaschis giavischan a tuttas vischinas e tuts vischins bialas e benedidas fiastas da Nadal ed in bien niev onn. Possi quel purtar bia ventira e cuntentientscha.

Kurz und bündig – Detg denter nus

In der vierten Ausgabe des offiziellen Magazins der Gemeinde Disentis/Mustér «Detg denter nus – Unter uns gesagt», kommt der Schulratspräsident Simon Bergamin zu Wort. In seinem Beitrag thematisiert er die Aufgaben einer modernen Schule von der Förderung der Kompetenz des einzelnen Schülers bis hin zur Digitalisierung des Unterrichts. Die Aufgabe des Schulrats besteht darin, die Strategie der Schule zu definieren und den Lehrerinnen und Lehrern, sowie der Schülerschaft, die Voraussetzungen für einen modernen Schulbetrieb zu bieten.

Eines der Ziele des Gemeindevorstands der laufenden Legislaturperiode ist es, den Dorfkern von Disentis attraktiver zu gestalten. Dafür wurde eine Arbeitsgruppe ins Leben gerufen. In Zusammenarbeit mit einem spezialisierten Unternehmen soll sie baldmöglichst Ideen dafür präsentieren. Der Gemeindepräsident René Epp stellt in dieser Ausgabe die Ziele des Projekts vor.

Die Planungsarbeiten für die Erweiterung und Sanierung des Center Fontauna laufen auf hochtoure. Der Präsident der Bau- und Betriebskommission, Clemens Berther, gibt Einblick in die laufenden Arbeiten. Der Leiter der Infrastruktur der Gemeinde Disentis/Mustér, Ervin Maissen, thematisiert das Sanierungsprojekt des Schutzdamms des Acllettabaches.

Temps d'avertura

Administraziun communalas

Gliendisdis, mardis, mesjamna e venderdis:
09.00 – 11.30 e 14.00 – 17.00
(ni tenor cunvegnientscha)
Gievgia 14.00 – 17.00, avon miezdi serrau
(ni tenor cunvegnientscha)

In der Rubrik «Nossas uniuns – Unsere Vereine» kommen die Seniorinnen zu Wort. Vor genau 50 Jahren haben sie eine Turngruppe gegründet, die heute noch einen wesentlichen Beitrag zur Fitness vieler Seniorinnen leistet. In der Rubrik «Avon onns – Vor Jahren» wird unter anderem an die Eröffnung der Bergbahnen Disentis vor genau 50 Jahren erinnert. Mit einem grossen Inserat in der damaligen Gasetta Romontscha wurde auf den 24. Dezember 1971 hingewiesen. An diesem Tag erfolgte die offizielle Eröffnung der Bergbahnen. Es war ein Meilenstein in der Tourismusgeschichte der Gemeinde Disentis/Mustér.

Impressum

Editor

Vischnaunca Disentis/Mustér
Via Cons 2, Caum postal 57
7180 Disentis/Mustér
detgdenternus@disentis.ch

Redacziun

René Epp, Hans Huonder

Fotografias

Administraziun communalas,
Gian-Andrea Huonder, Hans Huonder
e mess a disposiziun

Ediziun

1'100 exemplars
Cumpara mintga quartal

Layout e grafica

luna:mediadesign GmbH,
Via Principala 36, 7166 Trun

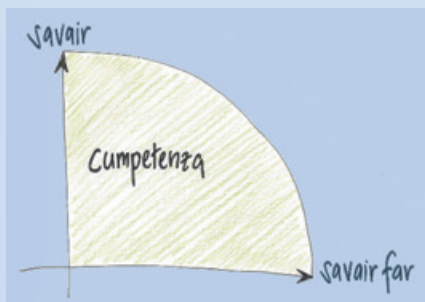
Stampat

Stamparia La Tuatschina,
Via Alpsu 62, 7188 Sedrun

Accents el svilup da nossa scola

Sco tuttas domenas dalla veta ei era la scola sutta-messa il temps dad oz a numerusas influenzas e tendenzas, sillas qualas ei vala da reagir a moda commensurada. Ei vala da giudicar bein denter quei ch'ei impurtont e necessari e quei ch'ei mo buordi senza nez concret per la formaziun da nossas scolaras e nos scolars.

Suenter rodund 30 onns ei la scola populara actualmeins fatschentada cun implementar il niev plan d'instrucziun 21 che harmonisescha il sistem ed ils cuntegns da scolaziun denter ils 21 cantuns dalla Svizra tudestga. Da niev prescriba il plan d'instrucziun buca mo ils cuntegns che las personas d'instrucziun ston tractar ellas singulas classas. El declara supplementarmein tgei che las scolaras ed ils scolars duein saver far cura ch'els han absolviu ina classa ni igl entir temps da scola. Aschia han las scolastas ed ils scolasts pér adempliu lur pensum, cura che lur scolars muossan lur competenzas en lur luvrar ed agir. Ord il «saver» ed il «saver far» seresulta la fin finala la «cumpetenz» dalla persuna. Quella midada munta segiramein ina midada fundamentalla ell'instrucziun ed en consequenza ston nos affons survegnir ozildi en scola pli savens la pusseivladad da far pensums, d'exequir las incaricas adossadas ad els e da luvrar a moda autonoma vid ils cuntegns da scola.

Il niev plan d'instrucziun ha era introduciu novs roms en scola. Ella tiarza classa dil scalem secundar san las scolaras ed ils scolars per exempel emprender el rom «individualisaziun» duront quater lecziuns per jamna ils cuntegns ch'ei impurtonts per els en vesta a lur emprendissadi ni scolaziun futura. En ina lavur da project pli gronda organischan els – mintgin per sesez – ina lavur pli gronda. Els exerciteschan da tschentiar atgnas finamiras e da reflectar il process e success dalla lavur. Tut quei ei impurtontas habilitads per haver success ozildi el mund da lavur.

In auter accent metta il niev plan d'instrucziun silla digitalisaziun ed il diever intenziunau dallas medias ell'instrucziun. A partir dalla tschunavla classa pri-

Simon Bergamin,
president dil
cussegl da scola

mara ha mintga affon ni giuvenil a disposiziun in agen tablet ni notebook per emprender e luvrar en scola. Sper l'applicaziun dils programs ils pli frequents sto la scola era mussar als affons co semover segiramein egl internet e co il programmar funcziuna. Ils responsabels per la scola ein stai pretendi da metter a disposiziun in'infrastructura adequata (apparats e connec-

Temps a disposiziun per l'individualisaziun

tabla da lecziuns naven digl onn da scola 2019/2020
5 lecziuns en scola lungatg tudestg /
4 lecziuns en scola lungatg romontsch/talian

Accent individual dallas prioritads
lungatg obligatori e matematica
3 lecziuns scolas da lungatg
tudestg / 2 lecziuns scolas da
lungatg romontsch/talian

Lavur d'approfondaziun sco project
temas da tut ils camps
2 lecziuns

Realisaziun didactica-metodica
atelier d'emprender

Cuntegns individuals

Dossiers d'emprender

Lavus d'approfondaziun

emprender auto-organisau ed en atgna responsabladad
sviluppar enconuschientschas e habilitads
cumpetenzas personalas e metodicas

minimar largias
slargar il horizont

far l'experientscha
dall'autoefficacitad
mussar igl empiriu

dapli profunditad che vastadad
midada optimada dil scalem secundar I al scalem secundar II

tivitat cugl internet) per quei intent. En nossa scola havein nus ussa l'infrastructura necessaria per saver exercitar quell'as competenzas e per saver migliurar il process d'emprender dallas scolaras e dils scolars. Era cheu ha ei valiu da tener bein en egl'ils cuosts da quell'as investiziuns e da far il pass necessaris senza surfar.

Sch'ins dat in'egliada el futur sche vegn la digitalisaziun a procurar en differentas domenas per novas pusseivladads d'instruir e d'emprender. Il futur vegn ei a dar programs ch'adatteschan il level da difficultad d'in pensum ni d'ina incarica automaticamein allas habilitads dil singul scolar. Il scolar ni la scolara

survegn cheutras ina scolaziun ch'ei precisamein adattada a sias habilitads e che possibilitescha aschia il meglier svilup pusseivel per el ni ella.

Il cussegl da scola ha la funcziun da menar la scola sil nivel strategic e da procurar per las cundiziuns da rama per saver garantir che nossa vischnaunca ha ina buna scola che promova aschi bein sco mo pusseivel tuttas scolaras e tuts scolars. Ensemen cul meinascola e las persunas d'instrucziun eis ei reussiu da tschentar il binaris endretg per saver contonscher quella gronda finamira per tut nos affons.

Simon Bergamin, president dil cussegl da scola

«Nus lein crear loghens da sentupada ed aschia far il center dil vitg pli attractivs»

Ina dallas grondas finamiras dalla suprastonza communal il proxims onns eis ei da far il center dil vitg da Mustér pli attractivs. En quei connex vul ella nezegiar il Prau cumin, il curtgin dalla Casa Hess ed igl areal dalla casa da scola a Cons sco loghens da sentupada. Il president communal René Epp s'ex-prima davart il project.

René Epp, la suprastonza communal less far il center dil vitg da Mustér pli attractivs. Tgeinina ei la finamira fundamentala da quei project?

La finamira primara da quei project eis ei da scaffir loghens da sentupada el vitg. Leu duei la gliued saver spassegiar e setener si. Persuenter lessen nus empruar da colligiar e nezegiar il Prau cumin, il curtgin dalla Casa Hess ed igl areal dalla casa da scola a Cons. Nus havessen bugen dapli veta el vitg. En quei connex lein nus era empruar d'involver il commerci e la gastronomia en quella purschida futura.

«Uss rimnein nus ideas»

Tgei ideas concretas dat ei per quei project?

Ina grupp da lavur ed in biro specialisau sefatschentan il mument dallas ideas. Ina ei per exempel da nezegiar il Prau cumin per star da cumpignia, mo era per informar leu davart la muntada che quei liug haveva pli baul. Persuenter dat ei mieds moderns da presentaziun. El process concernent il Prau cumin

vegn naturalmein era la claustra involvida. Ella sto la fin finala dar il consentiment per l'idea e dar access al Prau cumin. La finamira ei da discutir in tschuppel ideas e lu da realisar ina ni l'otra.

Amiez il vitg dat ei pauc spazi liber pli, in dils sulets ei il curtgin dalla Casa Hess. Con lunsch ein las contractivas culla famiglia possessura d'acquistar il terren e forsa era la casa?

Concernent il curtgin dalla Casa Hess havein nus giu il'emprens contacts culs possessurs. Il proxim temps vegn ei a mussar schebein els ein prompts da surschar ni da vender la parcella alla vischnaunca. La beinvuglientscha da discutir ei avon maun. Enconuschentamein ei la parcella culla casa stada venala ed era la vischnaunca ha giu fatg in'offerta el rom d'in prezi da fiera. Ina cumpra, respectiv vendita ei lu buca succedida. Ord il'emprens discuors havein nus sentiu ch'ils possessurs lessen ch'il curtgin vegni en emprema lingia buca exnum surbaghegius mobein nezegiaus sco zona verda era igl avegnir. Eventualmein dess ei lu leu cumbinaziuns cun ina purschida d'ustria e gastronomia. En cass d'in cumpra stuessen nus mirar co nezegiar la casa ch'ei tuttina in baghetg fetg marcant el miez dil vitg. Ei dess pusseivladads, forsa era en favur dalla cultura ni per exempel sco museum da cristallas.

Tgei pusseivladads finanzialas ha la vischnaunca en quei connex en veta a tut il'alters projects ch'ei en mira?

René Epp, president communal: «El plan da finanzas ei reservau ina summa per la formaziun dil center dil vitg.»

L'attractivitat dil vitg ei ina dallas grondas finamiras dil plan da lavur communal. Sche nus havessen la pusseivladad d'acquistar la parcella lessen nus far tut il pusseivel persuenter. El plan da finanzas ei ina summa gia reservada per quei intent. Daventass ina cumpra realitad vegnessen nus probablamein era a sondar tier eventuals investurs potenzials che havessen sequent interess da far zatgei ord la casa. Nus savein ch'ei ha dau interessents per la cumpra dalla casa e dalla parcella il temps ch'era la vischnaunca ha offeriu. Jeu sun perschadius che nus anflassen bunas ideas per in interessant project.

«Quietar il traffic el vitg»

In dils problems el vitg ei il traffic. Avon rodund 30 onns ei la varianta d'ina via d'untgida sur Sala-plauna stada sin meisa, avon entgins onns era la varianta d'in tunnel el nord dil vitg. Tgei interpretren la suprastanza communal en quei connex?

Nus lessen differenziar denter mesiras a cuorta, respectiv a liunga vesta. A liunga vesta ei il project per in sviament segiramein da reponderar. A cuorta vesta vegnin nus a far ponderaziuns co quietar il traffic el vitg en favur dalla segirtad dils pedunzs. Nus lessen colligiar il Prau cumin, il curtgin dalla Casa Hess ed igl areal dalla casa da scola aschia che pedunzs han la prioritad. Co quei duei succeder savein nus aunc buca, mo persuenter havein nus engaschau in'interpresa specialisada. Variantas

pusseivlas fuss ina sdrema cun sulada, sut- ni surpassadis.

Culla construcziun dallas habitaziuns dalla Reka e dil Catrina Resort ei il menaschi turistic seconcentraus ad Acletta, S. Catrina ed il Center Fontauna. Per che quella glied viseti il vitg – sche pusseivel cun mieds da traffic publics – drova ei soluziuns. Ein talas en vesta?

El rom da quei project havein nus era la finamira d'intensivar igl urari dil bus local dil vitg cun Acletta, S. Catrina ed Acla da Fontauna. Ils exponents dallas pendicularas han tut interess da colaborar en quei connex. Il bus local ei ina varianta pusseivla, in'otra fuss in sistem cun vehichels pigns cun tracziun d'electro. Quels savessen vegnir deponi en differents loghens ed ils interessents savessen far diever dad els per carrar d'in liug a l'auter.

Loghens da sentupada el vitg ein segiramein attractivs da bialaura. Dat ei ideas tgei che la glied – surtut famiglias cun affons pigns – savessen far el vitg da malaura sper la porschida ch'exista gia?

En quella direcziun havein nus era entginas ideas. Ei dess la pusseivladad da nezegiar la halla Consco liug per setener si da malaura ni forsa era d'extender la porschida dalla biblioteca sco liug interactiv. In'otra idea ei da contactar la Viafier retica pertuccont il grond magasin alla staziun. Forsa ch'ei dess pusseivladads da nezegiar quel per activitads d'indoor.

Project Center Fontauna: Las lavurs da planisaziun progredeschan

Bugen informescha la cumissiun da baghegiar Center Fontauna, che consista dallas personas sutnumnadas, sur dil stan dalla lavur pertuccont l'innovaziun dil Center Fontauna:

Clemens Berther, president; Alfons Quinter, vicepresidente; Anja Klittich Berther; Roland Cajacob, Giusep Lozza. Cun vusch consultativa separticipeschan il responsabel dall'infrastructura communal Ervin Maissen ed il meinafatschenta Center Fontauna, Gion Hosang.

Dapi igl onn 2017 essan nus vidlunder da retschercar e planisar nies Center Fontauna a Mustér. Ils 27 da settember 2020 ha il suveran dalla vischnaunca da Mustér concediu il credit da 8,69 milliuns francs per la realisaziun ed innovaziun dil Center Fontauna cun in fetg clar gie da 65%.

Igl entir credit per l'innovaziun dil Center Fontauna ei calculaus cun 10,6 milliuns francs.

Suenter il gie dalla populaziun ei il biro d'architectura huonder bisquolm ius ladinamein vid la preparaziun

dalla damonda da baghegiar. La fin digl onn 2020 ei la damonda da baghegiar vegnida inoltrada e la lubientscha da baghegiar ei vegnida concedida la primavera 2021.

Parallel ei la cumissiun da baghegiar vegnida obligada, muort il dretg da submitsiun, da publicar danovamein la lavur d'architectura e dil menaschi da baghegiar per la proxima fasa da baghegiar. Per quella fasa ha il biro d'architectura huonder bisquolm, tenor il dretg vertent, buca astgau offerir.

Nus havein fatg la submitsiun e la giuria ha valetau tut ils criteris. Tenor il dretg da submitsiun ei vegniu proponiu alla suprastanza communal la pli favoreivla offerta, naturalmein cun las referenzas necessarias. Sin fundament da quels criteris ei il biro Cavelti Derungs SA Laax cun Gioni Cavelti, cun il subplani-sader, architect Tobias Anderegg dad Eggersriet vegnius incaricaus cun quella lavur.

Quella lavur da submitsiun ed evaluaziun ha cuzzau circa miez onn.

Plinavon havein nus era fatg la submitsiun pils planisaders dil fatg. Tenor ils resultats da quella submitsiun ein suandonts planisaders dil fatg vegni incaricai:

- Inschignier da construcziun: Caprez Ingenieure AG, Glion
- Planisaziun dallas installaziuns sanitaras, scaldament e ventilaziun: Hendry SA, Sedrun
- Planisaziun dallas installaziuns d'energia ed electro: Nay Engineering AG, Cuera
- L'investiziun, planisaziun ed installaziun dalla fotovoltaica vegn realisada dalla Repower, Puschlav.

Duront las lavurs da baghegiar eis ei planisau da tener aviert las purschidas dil Center Fontauna ch'ein buca directamein pertuccadas dallas lavurs.

Tuttas informaziuns pertuccont l'innovaziun publichein nus silla pagina d'internet Center Fontauna: <http://project.centerfontauna.ch>

Cumissiun da baghegiar Center Fontauna

Sche tut va sco planisau vesa il program da lavur ora suandontamein:

- Planisaziun e coordinaziun november 2021 tochen fin fevrer 2022
- Planisaziun en detagl tochen fin zercladur 2022
- Submitsiun dils mistergners schaner 2022 tochen fin zercladur 2022
- Entschatta dallas lavurs fin matg 2022
- Ils suandonts tiarms da finiziun per las diversas parts dil project Center Fontauna ein previ:
  - las localitads da fitness, aerobic, joga e spinning sco era la cafeteria la stad 2023
  - la halla da tennis, reiver, bouldrar e la stanza da giugs atun 2023
  - las fatschadas, tetgs e contuorn la stad 2024
- **Fin dil project d'innovaziun Center Fontauna la stad 2024**

Segirar vitg e val ei ina sfida permanenta

Per saver far in maletg davart la forza dall'aua eis ei il meglia da perseguir il cuors da flums ed uals las uras da malaura, cura che l'aua ramura el flum menond crappa e tiara giud ils aults. Ell'aria il fied da zuolper dalla crappa che sepetga e dallas jarvas selvadias che l'aua ha scarpau naven dalla riva. Quei ein muments che fan impressiun e che laian sentir che nus essan exponi allas forzas dalla natira e ch'igl ei necessari da preveder e da realisar las mesiras da protecziun avon che la malaura vegni sur la val. La vischnaunca da Mustér ei confruntada cuntinuadamein cullas consequenzas da maluras da stad ed unviern ed ella impunda cuntinuadamein grondas summas ella realisaziun ed il manteniment dallas ovras da protecziun.

Mesiras cumprovadas e necessarias

Il 2 e 3 d'october 2021 ein ils implonts da protecziun ella Val Acletta puspei inagada vegni mess sut emprova ed igl ei semussau che la mesiras pridas

ils davos decennis ein secumprovadas. Suentier ch'ils mirs digl uor a Gonda havevan gia pitu dalla maluras dils davos onns ha la malaura dils 2 e 3 d'october contribuì il siu e la dracca dils 13 da fenadur 2021 ha aunc inagada augmentau ils donns constatai igl atun 2020 per ulteriurs 240'000 francs. Aschinavon ch'ins vegn buca da preveder las mesiras necessarias ston ins quintar ch'ils donns vegnan a s'augmentar da maniera esponenziala cun mintga malaura pli gronda.

«Analisa la situaziun»

Igl atun vargau ha la suprastanza communal incarciau il biro Eichenberger Revital SA – in dils paucs biros specialisai sil sector d'ustonzas encunter flums e maluras el cantun Grischun – d'analisa la situaziun dils rempars per liung dalla Val Acletta e da presentar ina proposta per las mesiras da sanaziun

Tschaffaglera construius 2017/2018 a Sax Sura.

Crappa ch'ei vegnida pitgada naven entras igl ual, filladiras donnegiadas ch'ei da remplazzar e sanar.

e renovaziun. Sunter la dracca dils 13 da fenadur ei l'analisa vegnida completada cullas novas enconuschientschas.

Il project ei avon maun, l'exposiziun ufficala ei vegnida instradada ils 15 d'october 2021 e la fatschenta vegn preparada per la tractaziun el cussegl da vischnaunca e la votaziun all'urna che duei haver liug ils 13 da fevver 2022. Aschinavon che las preparativas passan tenor program e las instanzas involucradas san approbar il project eis ei previu d'entscheiver cullas lavurs da construcziun el decuors dalla primavera ni stad 2022. Entochen la fin 2023 duei il project esser realisau.

«Project en treis sorts»

Enzacontas indicaziuns tecnicas

Per la realisaziun dil project eis ei previu da muentar 800 m³ tratsch per alzar il terren. Ei vegn ad esser necessari da menar neutier 4550 tonnas crappa – ca. 1130 tocs denter 2,5 e 5 tonnas –, rodund 770 m³ betun per lavurs vid ils uors e la sola. Ulteriuramein eis ei da garantir ch'il material che vegn menaus neutier seigi buca contaminau cun neofitas. Tonpli eis ei da sensibilisar cuntinuadamein la populaziun che curdem organicas audan buca sin deponias sel-

vadas. Il material da scavament vegn utilisau el liug e buca menaus naven.

Procurar crappa d'entochen 4 e 5 tonnas vegn ad esser ina sfida. Denton ei crappa da tala dimensiun indispensabla sch'ins vul haver la caparra ch'ils repars possien resister allas forzas dall'aua e dalla bova. Las mesiras staticas vegnan completadas entras mesiras biologicas cun plantar caglias da salisch resp. cun cagliom local.

La realisaziun dil project ei preveda en treis sorts. Ei duei vegnir teniu quen dalla maniera dalla specia da lavurs. Quei fatg vegn era risguardaus en connex culla preparaziun dalla submitziun.

Finanzas

Era la realisaziun da quei project ei cumbinaus cun cuosts. Il preventiv digl inschignier quenta cun cuosts d'investiziun ella dimensiun da 1,73 milliuns francs. Damai ch'ei setracta d'in project da sanaziun e renovaziun e buca mo da lavurs da manteniment contribueschan la confederaziun 35% ed il cantun 25% vid il project. Quels mieds vegnan garanti sin fundament dalla lescha davart la correcziun dil cuors dall'aua. Ulteriuramein sa la vischnaunca quintar cun ina contribuziun da circa 10% ord mieds dalla lescha cantunala da vias. Il project ei risguardaus el preventiv dil quen d'investiziuns 2022.

Nies persunal

Quater damondas al bostger Riccardo Manetsch

Riccardo Manetsch, Vus haveis eligiù ina professiun che pretenda inschign, mo ch'ei era buca adina sempla pervia dall'aura. Tgei fascinescha Vus vid l'occupaziun sco bostger e daco essas Vus sedecidi gest per quella via professionala?

Il pli fascinont vid quella clamada ei da saver luvrar ella natira e per la natira: Esser egl uaul cun sias colurs, ses animals, ses differents friads ed il ruaus. Quei fascinava mei gia da pign. Aschia eis ei era stau bein spert clar a mi jeu less far igl emprendissadi sco bostger in di. Tgei ch'jeu savevel denton aunc buca, ei con stregn e malsegir che quei mistregn ei. Nus stuein ir ad uaul da tutt'aura – seigi quei da plievgia ni neiv. E tuttina less jeu mai far enzatgei auter pli. Bostger ei aunc oz mia profession da siemi.

Tgei premissas sto in bostger ademplir?

En emprema lingia sto el haver plascher dalla natira. El sto esser corporalmein bein vidlunder, sto puder ir fetg bia a pei e cun buordi si dies.

Saveis Vus declarar tgei pensum da lavur che Vus haveis en in onn ora?

Il pensum d'in bostger ei fetg vasts. Il principal ei segir dad ir ad uaul e pinar lenna, pil pli la primavera ed igl atun. Secund la situaziun sa ei capitar ch'ei dat vents, neiv greva igl unviern ni malauros che derschan lenna buca prevedida. Entras quei sa ei capitar che la lenna vegn taccada dil bau-scorsa e quei caschuna lavur supplementara. Leu nua che lenna ei vegnida derschida entras in grev unviern ni vents fa ei secapescha era da basegns da mirar e giudicar sche las plantas ein taccadas dil bau. Lezzas plantas ein d'allontanar spert per ch'il bau sederasi buca. Quella lavur ei fetg strentga e malsegira. Quella lenna vegn lu transportada a val cun tracturs ni en loghens senza access vegn sgulau a val cun helicopter.

Igl ei buca mo da prender ord igl uaul las plantas, na era da plantar novas puspei per mantaner igl uaul. La stad vegn ei luvrau vid las lavineras, far novas lavineras ni reparau las veglias. Leu luvrein nus buca mo cun lenna, mobein era cun fier e betun. Era quei ei ina part da nossa lavur en favur dalla segirtad dils vitgs igl unviern. Lu havein nus secapescha era da far vias d'uaul. Mantener ellas, montar canals, canasters e punts pintgas. Era las sendas da spassegiar havein nus da mantener ni far giu caglias e plantas pintgas.

Lu vegn igl unviern e lu hai num lavar baul ed ir a stuschar e dismetter la neiv el territori habitau,

Riccardo Manetsch

Vegliadetgna: 31 onn

Stadi civil: Ledi

Tier la vischnaunca da Mustér dapi 2018.

Hobbis: Catscha, esser ella natira.

Lectura: Cudisch grischun da catscha.

Spisa e bubronda preferida: Capuns, te da glatsch.

Mia finamira persunala: Star sauns e saver luvrar aunc ditg sco bostger.

sco era far liber las sendas da spassegiar. In bostger d'ina vischnaunca ha in vast program da lavur en in onn ora. Quei pensum ei cumbinaus cun fetg bials dis ella natira, mo era stregns e malsegirs dis. Schegie ch'igl ei in bi mistregn vesa buca mintgin tgei lavur che nus prestein mintga di.

La vischnaunca dispona d'in team da collaboratur dil forestaless/stradaless relativamein giuven. Con impurtonta ei la lavur el team?

Gie, nus essan in fetg giuven team tier la vischnaunca da Mustér. Jeu lavurel fetg bugen cun mes collegas. Luvrar el team ei per mei fetg impurtont. Il segidar in cun l'auter en tuttas situaziuns secapescha per mei da sesez, quei ei per mei in «stuer» e quei fan tuts luvrers era aschia. Jeu sperel ch'jeu astgi e sappi aunc luvrar ditg cheu en vischnaunca sco bostger en «mia professiun da siemi».

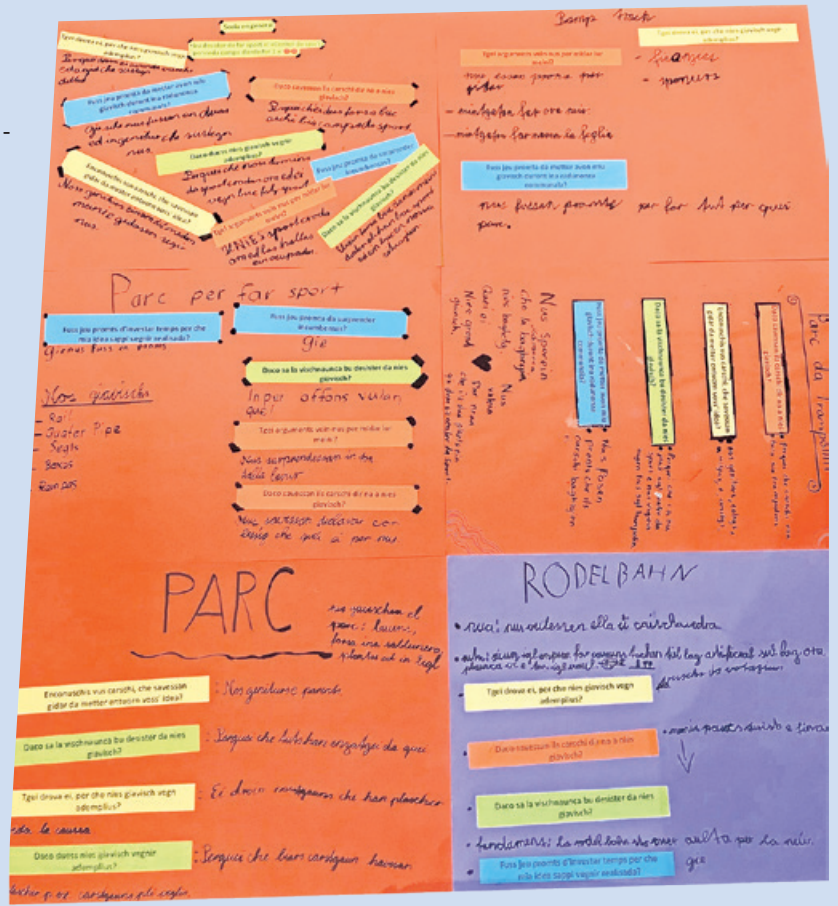
Formar igl avegnir communablamein cun nos affons e giuvenils

«La participaziun d'affons e da giuvenils en vischnauncas grischunas».

Cul project da participaziun vul «jugend.gr» contonscher che affons e giuvenils san conceder dapli en vischnaunca. La visiun dil project: Vischnauncas, nua che affons e giuvenils san separticipar tenor lur basegns e lur pusseivladads. Els ein involvi en lur vitg e regiun. Els san svilupper e realisar lur ideas els secturs che pertuccan els.

Il project preveda quater pass: In'analisa dalla situaziun en vischnaunca; luvratoris en scola; in plan da mesiras; in'evaluaziun dils dis da lavur. La finamira ei che las vischnauncas participontas realiseschan lu era in u l'auter giavisch ch'ils affons e giuvenils proponan. La vischnaunca da Mustér separticipescha cullas vischnauncas da Tujetsch, Medel, Trun e Sumvitg al project e ha installau ina gruppa da lavur per quei intent. Quella ha la funcziun da s'engaschar el process dil project.

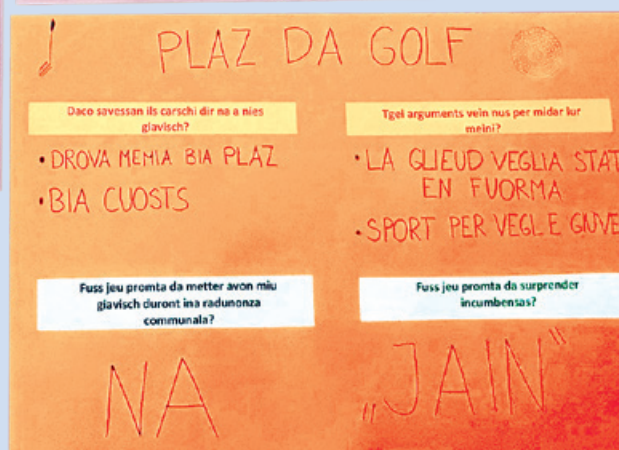
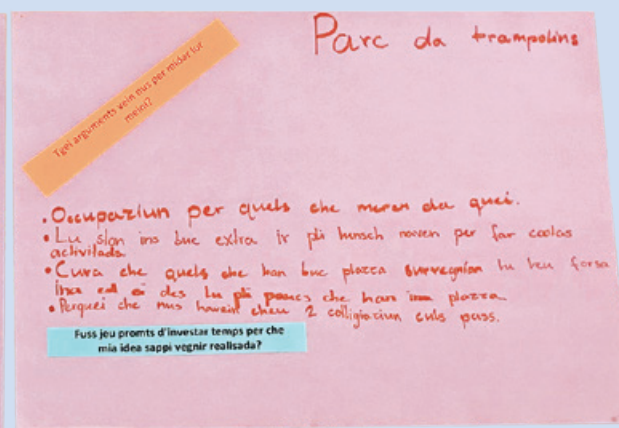
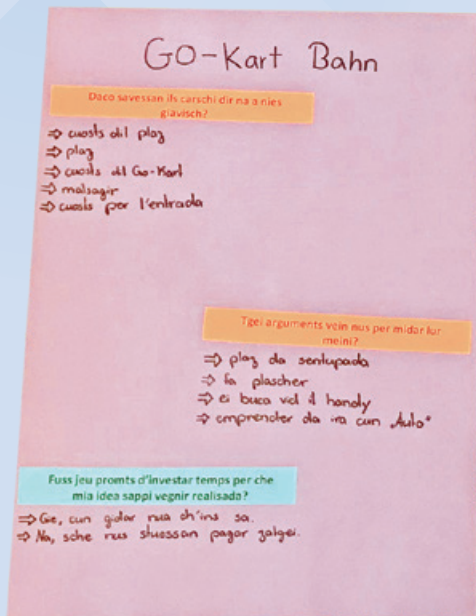
Cun occasiun dils luvratoris en scola da Mustér ha la menadra da project saviu visitar

ensemen cun commemorbers e commembras dallas supratonzas communalas da Medel e Mustér ils scolars e las scolaras en scola durant ils luvratoris.

Igl ei stau dus fetg interessants dis cun biars buns patratgs dils affons e giuvenils pertuccont lur vischnaunca.

Gerava da scola Iris Lombris Flurina Camenisch, meinaproject

Nossas uniuns

FitGym dallas senioras festivescha il giubileum da 50 onns

Ella vitrina dalla casa communal ha la grupp regurdau vid sias activitads ed il giubileum da 50 onns.

Uonn sa la Grupp da gymnastica per senioras FitGym da Mustér festivar il giubileum da 50 onns. En ina interessanta cronica dat la menadra Laurenzia Cajacob in sguard sin quei miez tschentaner. La gymnastica ei stada el center dall'activitad dall'uniun quels tschun decennis, viadis ed arranschaments da divertiment han mintgamai completau il program.

50 onns – igl'emblem mument para quei interval da temps bein liungs – mo legend la cronica che l'uniun ha scret, para tut fetg cuort. Tgi ei vegniu e tgi ei iu. Tgei ei vegniu niev e tgei ei vegniu remess. La Grupp da gymnastica per senioras FitGym da Mustér ei franc buca ina da quellas che fa furore, mo tuttina ei si'activitad da grond'impurtonza sociala e per la sanadad. Ella ei vegnida fundada sco grupp da gymnastica per senioras 55+ igl onn 1971 sin givisch dall'Uniun da dunnas Mustér. La Pro Senectute haveva gest entschiet cun cuors per menadras per la gymnastica da senioras e Margrita Berther e Laurenzia Cajacob ein sedeclaradas prontas da visitar quella scolaziun. Sin in plum ein 25 dunnas s'annunziadas per la gymnastica e l'entschatta da quell'activitad ei vegnida fatga igl onn dalla fundaziun cun in'ura per jamna en halla Cons.

Diember stabil da commembras

Las menadras – en quels 50 onns ei quei stau pliras – ein seperfecziunadas cuntinuadamein a cuors. Aschia ein ellas adina puspei stadas sigl ault dalla savida

e han saviu porscher exerchezis conform allas novas enonuschientschas. Quellas pertuccan era las mesiras da segirtad necessarias e la responsabladad dallas menadras enviers las senioras. Il sector dalla perfecziun ei vegniu professionalisau cuntinuadamein. Per quei motiv ein quels cuors lu era daventai obligatoris. Tec a tec ha la grupp era acquistau senza ils urdeins necessaris per si'activitad. Naven dall'entschatta ei il diember da commembras staus pli u meins stabils, adina denter 25 e 35. 1984 decida la grupp da fundar ina grupp per commembras passivas. En quella seretilan las cameratas che ston desister dalla gymnastica per motivs da sanadad mo che vulan tonaton restar commembras dalla grupp e guder las activitads da recreaziun. Igl'emblem onn da gymnastica pagan las commembras ina contribuziun dad in franc per ura da gymnastica, sco era ina pintga contribuziun per ina segirada. Secapescha che quella contribuziun ei semidada culs onn sco tut igl auter era. Ch'ils daners carschevan era lu buca sillas plontas muossa in'anecdota ella cronica da giubileum: «Ei vegn decidiu da pagar ina contribuziun da frs. 5.– il meins per emplenir empau la cassa. Las menadras dueien survegnir frs. 15.– il meins, mo ellas desistan da quels daners per saver cumprar in apparat per cassettas da musica sco era utensils per la gymnastica.»

Gymnastica, viagar e dar troccas

Culs onns ei sesviluppau enteifer la grupp era il givisch da s'entupar regularmein ordeifer l'ura

Gruppa FitGym dallas senioras

Fundada 1971

28 commembras activas.

Emprema menadra: Laurenzia Cajacob.
Menadras gidontras: Sabina Manetsch
ed Ingrid Flepp. Cassiera: Marili Gadola.

da gimnastica. Gia sis onns suenter la fundaziun vegn fatg igl emprem viadi, el meina la gruppa egl Appenzell. Prest suonda era l'idea da s'entupar per dar jass e troccas ed ils viadis dalla gruppa davan in part stabla dil program annual. Leutier vegnan activitads da tscheiver, Sontgaclau, Advent, dar lotto e heighels, viseta si mises, minigolf ni era saults e visitau presentaziuns da teater. La gruppa separticipescha era ad activitads dalla Pro Senectute ordeifer sco per exempel igl onn 1986 a Cuera. La primavera 1995 ei la gruppa separticipada ad ina sentupada svizra per senioras e seniors ad Avenge/Murten. 5000 personas ein stadas presentas a quella. Pil giubileum da 20 onns en halla Cons vegn purschiu in suenter miezdi a senioras e seniors cun in program variont e pil giubileum da 25 onns ein las senioras sedecididas per in viadi a Zermatt. Cun in program special ei era il giubileum da 30 onns vegnius festivaus, sco era quel per l'existenza da 40 onns. Igl onn 2009 survegn la gruppa lu il num ch'ella porta aunc oz: Gruppa da gimnastica per senioras FitGym. Pil giubileum da 45 onns igl onn 2016 ha la gruppa retschert ina donaziun da 800 francs dalla Fundaziun Hatt Bucher che sustegn denter auter uniuns ed organisaziuns che lavuran pil beinstar da seniors.

Corona ha fatg in streh atras il quen

En tut quels onns ei la gruppa era segidada tier arranschaments d'autras uniuns sco per exempel avon tschun onns tier la Fiasta federala d'accordeon a Mustér. Sco tier tuts secturs dil mintgadi ha corona era fatg in streh atras il quen allas acitivtads dalla gruppa da gimnastica da senioras. Aschia ei il giubileum da 50 onns vegnius festivaus en ina rama empau pli pintga. Cun in gentar communabel il fenadur ei vegniu regurdau da tschun decennis plein activitad. Dapresent vegn la gruppa menada da Laurenzia Cajacob – ella ei menadra dapi la fundaziun – Sabina Manetsch ed Ingrid Flepp. La gruppa dumbra 28 activas e rodund diesch passivas che gaudan il program da divertiment.

Quater giubileums el menaschi dalla scola populara

Corina e Gion Zazzi han saviu festivar uonn il giubileum da **10 onns** sco pedels.

Denter els **Yvonne Flepp-Venzin** ch'ei dapi **30 onns** en survetsch sco scolasta primara e ch'ei ida ella bein meritada pensiu.

Dretg **Christoph Berger** ch'ei dapi **20 onns** scolast secundar.

Cordiala gratulaziun.

Quei e tschei d'avon 100 onns ella Gasetta Romontscha

Negozi de tiers.

Il 29 d'Uost ei vegniu spediù naven da Mustér 2 vaguns genetschas de qualitat darar passada, cumpradas da sgr. actuar G. Huonder, Mustér, per sgr. marcadont G. A. Decurtius a Landquart per prezis de 1500—2200 fr. Era ella Foppa ei vegniu casagliau ils davos dis da plirs marcadonts, che han pagau cuntenteivels prezis e spediù jer 4 vaguns tiers.

— La fiera de stiarls ded oz a Mustér ha giu in catech de ca. 150 stiarls e zaconts paucs mutgs e stiarls-taur e ca. 20 marcadonts della Svizzerza bassa e dil Tessin. Il negozi ei denton buca sesvilopaus, essend las porschidas bia memia bassas. Ins quintava silmeins sin prezis de 300—450 fr. per ils stiarls; mo ils marcadonts havevan, sco solit, pari era gia „priu ne teniu cussegi“ e dau ora parola. Che la presenta commissiun de export per l'Italia, che havess saviu duvvar 130—150 tocs, ha saviu far nuot, ei c'peivel. Igl ei en tut vegniu cumprau mo ca. 50 stiarls, il pli car per 410 fr. ed in pèr stiarls-taur, il pli car per 550 fr. Sut 300 fr. fuvan negins venals, tschelluisa havessen bein tats saviu vegnir dai giu.

Cu l'Italia manca, ei la veglia via principala e tochen ussa quasi soletta pil negozi de stiarls serada. La fiera ei denton stau endretg de tener, essend che senza presentar uonn quels tiers sin fiera, ein els probabel grev de vender, tonpli ch'ei vegn sut las presentas relaziuns ualves a dar cuntenteivla tscherca privata sin via de casagliar; plinavon ha la fiera era tratg l'atenziun de marcadonts della Svizzerza bassa sin quels tiers, che sa per pli tard haver sias bunas consequenzas cun arver novas vias de vendita. Cun salvar quels tiers giuvens sin meglier temps vegnan ils purs ors, schai ge era buc in grond capital lien.

Venal tier Onna Maria Desax, Mustér in quantum **glin** tscharschau.

Venal: tier Batt. Monn, Funs-Mustér la carn d'ina $\frac{1}{2}$ vacca, che vegn mazzada ils 29 Dec.

Velos vegls, ramas

era sche defect.
Offertas cun prezi a 2 1
Postfach 4168 Cuera.

Lavur en concorrenza.

Il suttascret dat vi

de far si in fanè.

Offertas en scret ein de far entochen ils 15 Nov. Pli detagliu sclariment dat Franc. Manetsch, Funs-Mustér.

Avis per Mustér.

Da sufficienta tscherca retila l'Union purils de Mustér:

fein, strom, cultem artificial e frinas d'engrasch.

Empustaziuns ein de far tier il cassier de quella Sgr. Gion M. Genelin a Mustér - Aletta en scret entochen ils 20 d'Oct. cor.

La suprastonza.

Avis per Mustér.

Venderdis prox., ils 14 d. q. dall'1—5 s. m. vegn el magasin dell'Associaziun gen. de consum (local Agostl) vendiu ora in quantum

bialas tiastas

per prezi reduciu.

L'administraziun.

Avis per Mustér.

La punctaziun dils armauls della Soc. de tratg Mustér-Witg ha luog sonda, ils 15 d. q., allas 8 d. d. a „Cons“.

Il comite.

Spusai

survegnan bialas

véras d'aur

melen e igletschen, en tuttas giavischelvas fuormas. Il num vego gravau en gratut.

Gius. Giger, uré Mustér.

8 2

Lotteria de mobillas a Mustér.

Sco per part enconuscent ei d'entg'ns *misterguers*, scrinaris e sattler, vegniu arranschau a Mustér ina

lotteria de mobillas, iseglia ed effects de sattler.

Igl ei in *grand diember buns e nizeivels effects*, localisal ella dependanza dil hotel „Crux“ e tier sattler G. Truatsch a Mustér, nua ch'interessents san prender invista de tals.

Numnada lotteria ei vegnida eregida ord motiv de scartezia de lavur, ed ei a plirs mistergners, per part cun gronda familia, stau ina fadigla supplementara e d'engrau. Per tala raschun eis ella era vegnida ben-ventada ed approbada dagl'uffeci cirq. della Cadl, cun subientscha e sut survegionza dil qual la causa vegn menad'ora legalmeln.

Las numeras de lotteria ein messas en circulaziun e recommendatin nus a scada d'empruar la fortuna e de haver cor e senn era a raschun d'allegau motiv.

Ille associati:

Giusep Truatsch; Giusep Fry; frars Manetsch e Placi Desax, tuts a Mustér.

NB. La circulaziun de numeras vegn era surdada a **reventidero**, per en ed ord il cumio, e san resp. reflectants sadressar tier ils sura associati.

De vender:
5 liters latg a di
 sur unviern ne sur onn.
Tumaisch Gadolla a Mustér.

Venal:
 tier familia Schmed, Mustér-Funs
2 envernauns mascals
 dil Mars, adattal per far engarschauns, che san sin giavisch era vegnir engarschal.

Venal:
4 bials envernauns
 adattal per far engarschauns ne de raz; 2 dil Fevver e 2 dil Mars.
 De sadressar sut zeffra 42 A. D. tier l' Expedizion.

Biala elecziun en:
Mantels per buobas e femnas
 da fr. 28-65.
Sweaters per launa per buobas e femnas da fr. 28-40
 recomonda
Ma. Condrau-Kaufmann, Mustér.

Avon 50 onns

Redunonza de catschadurs

domengia, ils 4 de December, allas 2 s. m. a Mustér
 hotel „Lucmagn“.
 Tuts catschadurs ein envidal tier las impurtontas tractandas.
 Per „Secziun Greina“: **Jl comite.**

— **Automobil sul Lucmagn.** Gia dapi entgins onns meina la „S. A. Bienenstele delle automobili Olivone“ la stad regulara cuors de posta cun automobil d' A quarsa ad Acquacalda, sil Lucmagn, correspondend cun la posta de cavals Mustér A quarsa. Sco ei para ha usaa sgr. Oreste Piazza a Luorscha, representant de quella interpresa automobilistica, damondau la direcziun postal federala per la concessiun de m'nar la posta de stad cun automobil era sul Lucmagn a Mustér. La direcziun de posta duei buca esser contraria ad ina tal concessiun e seigi en seriusas contractivas.

Da part diגי uffici cirq. della Cadi ei, sin instanza dell' Uniuon de trafic de Mustér etc., era vegniu menau contractivas en quei senn cun intressents dil Te sin.

— **Notizias.** Sco ins anda vul la Viafier retica contractar cun la Viafier dell' Alpsu-Furca davart la lubientascha de menar de ses trens tochen Tujetsch, e ha per tal intent fatg daquort reussidas emprovas dalla staziun de Mustér naven ariguard la pusseivladat de surventcher cun de sias atgnas locomotivas (senza roda de dent) la considerabla pendenza della lingia dell' Alpsu, che munta el tunnel dell' entschatta sin ca. 9%. Daveras drov' ei aunc zacoents dis „lavor cumina“ per far la lingia Mustér-Tujetsch carregiabilia alla Retica, che vegness probabel era a drizzar en cheu conduct electric.

PENDICULARAS MUSTÉR

Nus havein il plascher e l'honor d'annunziar a Vus, che las autoritads federalas e ils organs da controlla cantunals hagian inspectau tuts stabiliments dallas Pendicularas Mustér SA e dau la lubientscha da metter en funcziun:

Pendiculara: Mustér (S. Catrina) - Caischavedra	(1200-1900)	cabinas d'otgonta pers.	- Capacitad 790 persunas/ura
Runal I : Caischavedra - Gendusas	(1900-2200)		- Capacitad 1000 persunas/ura
Runal II : Gendusas - Lai alv	(2200-2500)		- Capacitad 1000 persunas/ura
Runal III : Lai alv - Péz Ault	(2500-3000)		- Capacitad 1000 persunas/ura
Runal IV : Funs - Glaretsch	Runal d'exa		

AVERTURA: 24 DA DECEMBER 1971

Urari: Pendiculara 09.00-16.00 mintg'ura e tor basegns/Runals 09.30-16.00 incontn

Ustria staziun miez Caischavedra: avertura predida: 1 da schaner 1972, ev. pli baul.

Survetsch d'autobus: lingia S.Placi-Davos Mtér-Cons-Dulezi-S. Catrina e cuntrari.

- cun las Pendicularas Mustér
- 10 km pistas preparadas cun maschina
- execuziun professiunala diis trassés diis runals

Ir cun skis da 3000 tochen 1200h

Calender d'occurrenz

Sonda, ils 18 da december 2021

50 onns Pendicularas Mustér. La populaziun ei envidada ad ina sera da cumpignia cun tscheina e divertiment musical el Center Fontauna. Naven dallas 16.00 apero. 17.00 plaids da Marcus Weber e René Epp. 18.00 tscheina (tscheina offerida, excl. bubrondas).

Mardis, ils 28 da december 2021

Concert festiv allas 20.00 ella Sala Peter Kaiser dalla claustra a Mustér. Simon Camartin diregia il «Lviv National Philharmonie Orchestra of Ukraina».

Mardis, ils 28 da december 2021

Fiera Catrina: Fiera cun products locals sil plaz dil Catrina Resort dallas 14.00–19.00.

Sonda, ils 26 tochen gliendisdis, ils 28 da fevrer 2022

Tscheiver a Mustér

Naschientschas e mortoris digl uost entochen november 2021

NASCHIENTSCHAS

Malia Huonder, naschida ils 27 da settember 2021, feglia da Sarah e Remo Huonder.

Rita Faria de Sá, naschida ils 9 d'october 2021, feglia da Helena Isabel Moreira de Faria e Bruno Filipe Pereira de Sá.

Elijah Alexi Monn, naschius igl 1. da november 2021, feagl da Jermae e Florian Monn.

MORTORIS

Giusep Lozza-Laim, naschius ils 30 d'uost 1944, morts ils 9 d'uost 2021.

Cecilia Flepp-Manetsch, naschida ils 8 d'october 1926, morta ils 30 d'uost 2021.

Elisabeth Duff-Caminada, naschida ils 31 da mars 1930, morta ils 3 da settember 2021.

Alois Mathiuet, naschius ils 21 da settember 1947, morts ils 7 da settember 2021.

Maria Bisquolm-Schmed, naschida ils 21 da december 1926, morta ils 14 da settember 2021.

Casper Huonder-Bigliel, naschius ils 28 da fenadur 1929, morts ils 15 da settember 2021.

Guido Deflorin-Cavegn, naschius ils 25 da schaner 1935, morts ils 16 da settember 2021.

Silvia Cavegn-Sac, naschida ils 8 d'october 1940, morta ils 7 d'october 2021.

Maria Theresia Calanchina-Hosang, naschida ils 20 d'october 1947, morta ils 10 d'october 2021.

Caspar Curschellas-Niggli, naschius ils 13 d'uost 1930, morts ils 22 d'october 2021.

Giubilars da 90 onns

Ils 11 da settember 2021 ha **Franz Gerth-Tschalèr** saviu festivar igl anniversari da 90 onns. Cordiala gratulaziun.

Ils 20 d'uost 2021 ha **Sep Simonet** saviu festivar igl anniversari da 90 onns a Mumpé Medel.

Ils 20 da settember 2021 ha **Josefina Flepp-Manetsch** saviu festivar igl anniversari da 90 onns.

Ils 5 da november 2021 ha **Werner Pfenninger** saviu festivar igl anniversari da 90 onns en Puntreis.

Administraziun communal

Via Cons 2
Caum postal 57
7180 Disentis/Mustér

T 081 920 36 36
admin@disentis.ch
www.disentis.ch